

”AJATTELUA EI VOI ULKOISTAA”

Kriittisyys Perussuomalaisten eduskuntavaaliohjelmassa 2011

Emmi Pakarinen

Kandidaatin tutkielma

Valtio-oppi

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian
laitos

Jyväskylän yliopisto

Syksy 2012

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO.....	3
2. TUTKIMUSKYSYMYKSIÄ.....	5
3. DISKURSSIANALYYSI TUTKIMUSMETODINA.....	7
3.1. Diskurssianalyysi politiikan tutkimuksessa.....	8
3.2. Vastakkainasettelun diskurssi.....	9
4. PERUSSUOMALAISTEN EDUSKUNTAVAALIOHJELMAN ESITTELY.....	11
5. KRITIIKKI EDUSKUNTAVAALIOHJELMASSA.....	14
5.1. Mitä ja miten kritisoidaan?.....	15
5.2. EU- ja maahanmuuttokritiikki.....	20
5.3. Muita huomioita kriittisyydestä.....	21
6. VAALIOHJELMAN KRITIIKIN PÄÄMÄÄRÄT JA TAVOITTEET.....	23
6.1. Mitä kriittisyys on perussuomalaisille?.....	24
6.2. Peruskriittisyyden toimivuus.....	25
7. JOHTOPÄÄTÖKSET.....	27

LÄHTEET

1. JOHDANTO

Perussuomalaiset julkaisivat helmikuussa 2011 Suomessa samana keväänä järjestettyjä eduskuntavaaleja varten 68-sivuisen ”Suomalaiselle sopivin”-nimeä kantavan eduskuntavaaliohjelman. Perussuomalaiset julistettiin mediassa kyseisten eduskuntavaalien voittajaksi sen kasvatettua äänimääräänsä 15 prosentilla suhteessa eduskuntavaaleihin 2007 (Borg 2012a, 19). Kyseinen puolue sai 19,1 prosentin ääniosuuden ja 39 kansanedustajapaikkaa (Borg 2012a, 19). Tutkimukseni pääotsikko ”Ajattelua ei voi ulkoistaa” on poimittu puolueen vuoden 2011 eduskuntavaaliohjelmasta ja lause kuvastaa Perussuomalaisten ajatusta kansan oman elämänsä asiantuntijuudesta (2011, 7).

Perussuomalaiset on oikeistopopulistinen puolue eikä puolue ole vielä koskaan toiminut hallituksessa. Mielenkiinnon kyseistä puoluetta kohtaan herättää ennen kaikkea puolueen politiikassaan harjoittama populistinen retoriikka, joka on tällä hetkellä suhteellisen harvinaista Suomen poliittisella kentällä. Perussuomalaiset toimivat oppositiossa suurena eduskuntaryhmänä sekä vahvana hallituksen kyseenalaistajana. Puolue on ollut toistuvasti esillä eri medioissa harjoittamansa politiikan ja kansanedustajiensa toiminnan takia, mutta myös toisten puolueiden Perussuomalaisiin kohdistaman kritiikin vuoksi.

Perussuomalaiset ovat tulleet suomalaisille tutuiksi vahvalla ja hyvin kansanomaisella retoriikallaan, jota erityisesti puolueen puheenjohtaja Timo Soini edustaa. Yksinkertaistetut ja usein huumorilla väritetyt ilmaisut esiintyvät niin täysistuntokeskusteluissa kuin kanssakäymisessä kansalaisten kanssa ja puolue pidättäytyy käyttämästä poliitikoille usein tyypillistä virallisempaa asiakieltä. On siis lähes väistämätöntä, että Perussuomalaisten kohdalla kansan ja median huomio keskittyy ensisijaisesti puhuttuun kieleen kirjoitetun kielen sijasta. Seurattuani puolueen poliittista ja retorista debattia, mielenkiinnon kohteeni löytyi kuitenkin jostain muualta: Perussuomalaisten kirjallisesta tuotannosta ja erityisesti vuoden 2011 eduskuntavaaliohjelmasta.

Tutkimukseni suunnittelussa lähdin liikkeelle ajatuksesta yhdistää Perussuomalaisiin vahvasti liittyvä kriittisyys ja heidän kirjoitetun tekstinsä tarkastelu. Koska kyseisen puolueen retorinen

kritiikki kohdistuu erityisesti hallituspuolueita kohtaan, tulen tutkimuksessani keskittymään heidän eduskuntavaaliohjelmansa tutkimiseen vastakkainasettelun diskurssin näkökulmasta, eli kuinka Perussuomalaiset eduskuntavaaliohjelmassaan argumentoivat muita puolueita ja ideologioita vastaan. Tutkimusaineistokseni valitsin Perussuomalaisten ”Suomalaiselle sopivin”-eduskuntavaaliohjelman puolueen yleisohjelman sijaan, sillä puolueen menestys kevään 2011 eduskuntavaaleissa loi itselleni ennakko-olettamuksia ja – odotuksia eduskuntavaaliohjelman sisältöä kohtaan.

Kirjallisessa muodossa esitetty poliittinen linjaus on tutkimuksen kohteena mielestäni hyvin miellyttävä, sillä kirjoitetun tekstin eräänlainen pysähtyneisyys mahdollistaa pientenkin tutkimusnyanssien tulkinnan ja, koska koen puolueen kirjallisen materiaalin jääneen retorista vähemmälle tulkinnalle. Perussuomalaisten kirjallisen tuotoksen valintaan vaikuttivat myös eduskuntavaaliohjelman funktion sille luoma merkittävä osallisuus vaalimenestykseen sekä kyseisen vaaliohjelman tutkimukselleni tarjoama sopivan laaja-alainen aineistomateriaali.

Tutkimusaineiston rajaamisen ja tutkimuksen koheesion vuoksi päädyin jättämään Perussuomalaisten eduskuntavaaliohjelman loppuosan, puolueen maaseutuohjelman, tutkimukseni ulkopuolelle (Perussuomalaiset 2011, 56- 68).

Luvussa 2 tulen käsittelemään valitsemaani tutkimuskysymystä ja alakysymyksiä sen ympärillä. Luku 3 keskittyy käytetyn tutkimusmetodin kuvantamiseen ja erittelyyn. Luvussa 4 käsittelen eduskuntavaaliohjelmaa tutkimusaineiston näkökulmasta. Luvussa 5 erittelen aineistoa tutkimuskysymykseni ja metodin avulla. Luku 6 keskittyy käytetyn kritiikin päämäärien ja tavoitteiden pohdintaan sekä pohdin kriittisyyden merkitystä Perussuomalaisille. Luvussa 7 analysoin tutkimustani johtopäätöksien muodossa.

2. TUTKIMUSKYSYMYS

Perussuomalaisille tyypillinen kritisoiiva ja ajoittain jopa tuomitseva tapa toimia politiikassa vaikuttavat merkittävästi kyseisen puolueen ja muiden eduskunnassa toimivien puolueiden välisiin suhteisiin. Pohtiessani tutkimukseni aihepiiriä ja tutkimuskysymyksen asetelua, halusin yhdistää mielenkiinnon kohteiden argumentoinnin ja kriittisyyden käsittelemisen Perussuomalaisia koskevassa tutkimuksessani. Perussuomalaisten eduskuntavaaliohjelma tarjoaa kiinnostavan tutkimusaineiston, sillä kyseisellä poliittisella tekstillä on oma tarkka päämääränsä: toimia Perussuomalaisten poliittisen kyvykkyyden osoittavana toimijana, joka osaltaan saisi kansalaiset äänestämään heitä. Tutkimuskysymyksenäni toimii, miten Perussuomalaiset argumentoivat vuoden 2011 eduskuntavaaliohjelmassaan muita puolueita ja ideologioita vastaan. Tutkimuskysymyksiäni tarkastelen diskurssianalyysin keinoin ja pyrin selvittämään, miten puolue vaaliohjelmassaan esittää kritiikkinsä, ketä vastaan he argumentoivat ja miksi.

Tutkimusmetodinani toimii vastakkainasettelun diskurssi. Kyseisen diskurssin avulla tulen paneutumaan yllämainittuihin tutkimuskysymyksiin analysoimalla, kuinka Perussuomalaiset luovat eduskuntavaaliohjelmansa kielenkäytöllä vastakkainasettelevää sosiaalista todellisuutta ja mitä merkityksiä puolue pyrkii luomiensa merkityssuhteiden avulla tuottamaan.

Tutkiessani miten Perussuomalaiset argumentoivat kritiikkinsä, on toki tärkeää pohtia myös itse kriittisyyttä. Kritiikki- ja kriittisyys-käsitteiden käsitehistoriallista alkuperää en kandidaatin tutkielman laajuuden rajallisuuden vuoksi käsittele, vaan perehdyn kriittisyyteen Perussuomalaisten näkökulmasta. Varsinaisen tutkimuskysymyksen alakysymyksinä pohdin, mitä kriittisyys on Perussuomalaisille ja toimiiko niin kutsuttu peruskriittisyys vaaliohjelmassa ja kyseisellä puolueella ylipäänsä. Haluan selvittää, millaisia odotuksia ja arvoja Perussuomalaiset eduskuntavaaliohjelmassaan kriittiselle toiminnalleen asettavat ja pohdin, kuinka toimivaa puolueen peruskriittisyys on.

Tutkimuksessa on tärkeää huomioida sen konteksti. Kontekstin huomioiminen tarkoittaa sitä, että analysoitavaa toimintaa tarkastellaan tietyssä ajassa ja paikassa, joihin tulkinta pyritään

suhteuttamaan (Jokinen, Juhila & Suoninen 2004, 30). Eduskuntavaaliohjelma on kirjoitettu ennen kevään 2011 eduskuntavaaleja nimenomaisia vaaleja varten, joten tutkimuksessani on irtauduttava nykyhetken poliittisista suhteista. Tutkimusta rajaavana viitekehyksenä ja sen kontekstina toimii siis eduskuntavaaliohjelma, joka on kirjoitettu Perussuomalaisten eduskuntavaaliohjelmatyöryhmän toimesta alkuvuodesta 2011. Tutkimukseni ei näin ollen ulotu vaaliohjelman rajaaman viitekehyksen ulkopuolelle.

3. DISKURSSIANALYYSI TUTKIMUSMETODINA

Perussuomalaisten eduskuntavaaliohjelman kriittisyyden tutkimusmetodiksi valitsin diskurssianalyysin ensisijaisesti sen moniulotteisuuden ja käyttökelpoisuuden vuoksi. Tutkimukseni metodologisen pohjan valinnassa oli erityisen tärkeää huomioida sen toimivuus kielen tutkimisessa, sillä juuri kirjoitettu aineisto, käytetty kieli, oli yhtenä suurimpana mielenkiintoni kohteena tutkimuskysymystä rakennettaessa. Kielen käyttöä on mahdollista analysoida todellisuuden kuvana tai todellisuuden rakentamisena eli sosiaalisena konstruktionismina (Jokinen ym. 2004, 9). Diskurssianalyttisessä tutkimuksessa käytetään jälkimmäistä tutkimussuuntaa, sillä kieltä muokkaamalla ja käyttämällä saadaan erilaisia lopputuotoksia (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 12).

Diskurssianalyysi on sellaista kielen käytön ja muun merkitysvälitteisen toiminnan tutkimista, jossa analysoidaan sosiaalisen todellisuuden tuottamista erilaisissa sosiaalisissa käytännöissä (Jokinen ym. 2004, 10). Tutkimuksessani sosiaalisesti käytännöksi voidaan mieltää Perussuomalaisten vaaliohjelma. Erityisen mielenkiintoiseksi diskurssianalyysin käytön vaaliohjelman tutkimuksessa tekee se, että kielen käyttäjä jatkuvasti konstruoi eli merkityksellistää puhumisen, tai tässä tapauksessa kirjoittamisen kohteet, sillä kieli jäsennetään sosiaalisesti jaettuina merkityssysteemeinä. Näin ollen kieltä tai kielen käyttöä ei oleteta todellisuuden kuvaksi eli on kyse ei-heijastavuuden ideasta. (Jokinen yms. 2004, 18-20.) Kielen käyttäjä pystyy siis itse luomaan haluamiaan merkityksiä käyttämälleen kielelle. Kielen vastaanottajan tehtävänä on pohtia, hyväksyykö hän nämä merkitykset vai suhtautuuko hän niihin kyseenalaistaen.

Diskurssianalyysissä tutkitaan erilaisia merkityssysteemejä, eli diskursseja. Jokisen ym. (2004, 27) mukaan diskurssi ja toisinaan käytetty hyvin samankaltainen ilmaus repertuaari voidaan määritellä ”verrattain eheiksi säännönmukaisten merkityssuhteiden systeemeiksi, jotka rakentuvat sosiaalisissa käytännöissä ja samalla rakentavat sosiaalista todellisuutta”. Yksittäinen merkityssuhteiden systeemi eli diskurssi voidaan valita tutkimuksen kohteeksi ja tutkia, kuinka kyseisen valitun diskurssin avulla kielen käyttäjä rakentaa sosiaalista todellisuutta, luo merkityksiä ja tätä kautta esimerkiksi oikeuttaa omaa toimintaansa.

Fairclough (1998, 73) on mallintanut diskurssin kolmen ulottuvuuden malliksi, jossa diskurssin ydin, teksti (*text*) sisältyy diskursiivisuuteen (*discursive practise*) eli tekstin tuottamiseen, levittämiseen ja käyttöön. Diskursiivisuus ja teksti sisältyvät yhdessä kolmanteen ulottuvuuteen, sosiaaliseen todellisuuteen (*social practise*). Esimerkillään Fairclough haluaa havainnollistaa kolmen diskurssianalyysille välttämättömän analyttisen tradition yhteensulautumista. Nämä traditiot ovat kielen ja tekstin analyysi kielitieteissä, sosiaalisen käytännön makrososiaalinen analyysi suhteessa sosiaalisiin rakenteisiin ja sosiaalisen todellisuuden näkeminen jonain sellaisena, mitä ihmiset aktiivisesti rakentavat (1998, 72). Faircloughn näkemys traditioiden yhteensulautumisesta on merkittävä, sillä mallinsa avulla hän laajentaa näkemystä diskurssintutkimuksen kielikeskeisyydestä ja pystyy osoittamaan kielen sosiaalisen ja yhteiskunnallisen voiman sekä laajuuden.

Diskurssianalyysi juuri vaaliohjelman analysoimisen metodologisena pohjana on erittäin toimivaa, koska diskurssianalysoitavan aineiston status on poikkeuksellisen korkea, sillä se on osa sosiaalista todellisuutta (Jokinen ym. 2004, 49). Tutkimuksessani tämä tarkoittaa sitä, että Perussuomalaisten eduskuntavaaliohjelma todella on oma sosiaalinen todellisuutensa, joka näin ollen pyrkii rakentamaan kielenkäyttöllään uudenlaisia merkityksiä ja sosiaalisia käytäntöjä sen lukijoille. Vaaliohjelman sosiaalinen todellisuus siis pyrkii rakentamaan ja rakentaa sosiaalista todellisuutta viitekehjeksensä ulkopuolelle.

3.1. Diskurssianalyysi politiikan tutkimuksessa

Diskurssintutkimus on aina paitsi kielen, myös kielenkäyttötilanteen tutkimista, sillä kielellinen toiminta paikantuu aina tiettyyn aikaan ja paikkaan. Diskurssintutkimuksessa kieli koetaan osana sosiaalista toimintaa ja tällöin merkityksellistä on se, miten ja mitä asioita kielellä tehdään. (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 18.) Koska sanoilla ja ilmauksilla ei diskurssintutkimuksen näkökulmassa ole vain yhtä tiettyä pysyvää merkitystä, voivat kielen merkitykset muuttua ja tarkoittaa eri asioita eri tilanteissa (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 11-12). Poliitiikan ja esimerkiksi juuri vaaliohjelman tutkimisessa diskurssianalyttinen

lähestymistapa avaa uusia ulottuvuuksia tekstin ymmärtämiseen ja politiikan taustojen ja tavoitteiden kartoittamiseen.

Pietikäisen ja Mäntynen (2009, 49) esittämä ajatus diskurssin dynamiikasta, eli vuorovaikutustilanteen ja laajemman yhteiskunnallisen tilanteen vaikutuksesta kielenkäytön mahdollisuuteen, suotavuuteen tai vaikeuteen, on poliittisessa kielenkäytössä hyvin kiinnostava ja käyttökelpoinen. Esimerkkinä edellä mainitun kaltaisesta vuorovaikutus- ja yhteiskunnallisen tilanteen vaikutuksesta voidaan pitää Perussuomalaisten suosionnousua ja sitä retoriikkaa, jota Perussuomalaiset politiikassaan käyttävät. Perussuomalaiset eivät harrasta niin kutsuttua poliittista jargonia, vaan he ovat omalla toiminnallaan vaikuttaneet hyvinkin yksinkertaistettujen ilmaisujen ja kansanomaisten mielikuvien käyttöön poliittisessa toiminnassa. Näin ollen he ovat vaikuttaneet kielenkäytön mahdollisuuteen, suotavuuteen ja vaikeuteen (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 49), tässä tapauksessa yksinkertaistamalla ja kansanomaistamalla poliittista kielenkäyttöä.

3.2. Vastakkainasettelun diskurssi

Kielen käytöllä voi olla laajoja ideologisia seurauksia, jotka liittyvät diskurssien ja vallan yhteenkietoutumiseen, näistä esimerkkinä joidenkin alistussuhteiden legitimoiminen ja ylläpitäminen (Jokinen ym. 2004, 43). Diskurssianalyysin tehtävänä on pyrkiä hahmottamaan nämä seuraamukset, olivatpa ne sitten selkeitä, piiloisia tai ristiriitaisia (Jokinen ym. 2004, 43).

Pietikäinen ja Mäntynen (2009, 53) toteavat, että diskurssien kyky esittää maailman tapahtumat ja ihmiset ”totena” ja ”tapahtuneena”, ja siihen liitetty diskurssien representationaalinen kuvausvoima, ovat yhtä kuin tietokäsitysten ja -rakennelmien muodostuminen. Tietokäsitykset ja -rakennelmat liittyvät siihen, mitkä asiat esitetään totena, millaisia syy-seuraussuhteita asioille esitetään ja millaisiin arvojärjestelmiin asioiden ajatellaan perustuvan (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 53). Juuri tässä ajatuksessa piilee vastakkainasettelun diskurssin voima.

Valitessani aineistokseni Perussuomalaisten eduskuntavaaliohjelman ja tutkittuani sitä tutkimuskysymykseni kautta, olin hyvin kiinnostunut etenkin aineistossa esitetyistä väitteistä. Vaaliohjelman ollessa kyseessä, Perussuomalaisten ohjelma perustuu pitkälti heidän väitteisiinsä muita paremmasta tietämyksestä ja taidosta kansalle paremman ja oikeudenmukaisemman politiikan teossa. Aineiston tutkimiselle mahdollinen diskurssienkirjo on valtava ja tutkimuksessani olisin voinut keskittyä myös useamman diskurssin tutkimiseen aineiston luomasta viitekehystä. Kuitenkin koin vastakkainasettelun diskurssin olevan mitä kelpoisin työväline Perussuomalaisten vuoden 2011 eduskuntavaaliohjelman kriittisyyden avaamiseen.

Perussuomalaisten vaaliohjelmassa esiintyvä vastakkainasettelun diskurssi esittää totena heidän oman ideologiansa ja arvojensa paremmuuden suhteessa toisiin puolueisiin ja ideologioihin. Asioiden syy-seuraussuhteet ilmenevät muiden puolueiden ja ideologioiden toiminnan ja siitä seuranneen - yleensä negatiivisen - seuraamuksen esittämisessä. Perussuomalaiset tuovat vaaliohjelmassaan erityisesti esille ne arvot, joiden puolesta puolue toimii ja vaalilupaukset, jotka puolue lupaa valtapuolueeksi päästyään toteuttaa. Arvot ja lupaukset Perussuomalaiset tuovat esiin ensisijaisesti asettamalla vastakkain aiempien ja sen hetkisten poliittisten päättäjien teot ja aiheet heidän omien toimintasuunnitelmiansa kanssa.

4. PERUSSUOMALAISTEN EDUSKUNTAVAALIOHJELMAN ESITTELY

Perussuomalaisten eduskuntavaaliohjelma 2011 ”Suomalaiselle sopivin” julkaistiin 25.2.2011 huhtikuussa 2011 Suomessa neljän vuoden välein pidettäviä eduskuntavaaleja varten. Puolueen julkisuudessa esitetyn retoriikan henkilöidyttyä usein puolueen puheenjohtajan Timo Soiniin, on eduskuntavaaliohjelman työstänyt eduskuntavaalityöryhmä koottu 14 Perussuomalaisten rivijäsenestä ympäri Suomea. Vaaliohjelma on yhteensä 14-kappaleinen, joista kaksi käsittää tutkimuksesta ulos rajatun Perussuomalaisten maaseutuohjelman.

Perussuomalaiset käsittelevät ohjelmassaan niin omaa aateperustaansa kuin muun muassa kunta- ja ulkopolitiikkaa. Esimerkiksi suomalainen kulttuuri, oikeus- ja energiapolitiikka sekä Perussuomalaisille tyypillisesti hyvin merkittävät EU- ja maahanmuuttopolitiikka ovat käsiteltyinä omissa kappaleissaan. Kappaleiden otsikoita tarkentavien alaotsikoiden alta löytyvät työryhmän puolueelleen vaaliohjelmaan koostamat linjaukset ja tarkennukset. Vaaliohjelma käy vaaliteemansa läpi kansankielellä, käyttäen muun muassa ilmauksia ”poliittinen anemia” (2011, 16), ”lähi- ja kyläkoulujen tappolinja” (2011, 27) ja ”oma tupama lupa” (2011, 34). Edellä mainittujen ilmausten kaltaisten sanavalintojen ei kuitenkaan saa antaa johdattaa harhaan vaaliohjelmaa tulkittaessa. Perussuomalaiset tarjoavat vaaliohjelmassaan omat ratkaisunsa – tai ainakin ratkaisupyrkimyksensä – hyvin moniin näkemiinsä epäkohtiin.

Pernaa (2011, 31) toteaa vaalikauden 2007–2011 olleen hankala muun muassa maailmantalouden horjahtelun ja hallituksen eläkeiän nostoyrityksen vuoksi. Hallitus oli muodostettu toiveikkain mielin, mutta sitovien ja hyvin yksityiskohtaisten hallitusohjelmien ongelmallisuus havaittiin talouden suhdanteiden muuttuessa. Perussuomalaisten vaaliohjelman vastakkainasettelun diskurssia kannattelevat juuri Pernaan (2011, 31) huomioimat vaalikauden epäonnistumiset, jotka vaalien kynnyksellä olivat toimivaa materiaalia kriittiseen vaaliohjelmaan.

Ratkaisumalleja Perussuomalaisten vaaliohjelma sisältää lukuisia, mutta tarkemmalla silmäilyllä ratkaisujen epätarkkuus on silmiinpistävä. Tämä on kuitenkin Borgin (2012b, 207) mukaan selitettävissä sillä, että Perussuomalaisten oppositioaseman vuoksi arvostelijan, eli tässä tapauksessa Perussuomalaisten, ei useinkaan tarvitse esittää tarkkoja toimintavaihtoehtoja harjoitetulle politiikassa. Epäkohtien esiin nostaminen riittää. Myös Wiberg (2011a, 15) näkee, että koska Perussuomalaiset ovat populistinen puolue, he pystyvät tavoittelemaan kansansuosiota tunneperäisillä ja helposti omaksuttavilla tunnuksilla, vaikkei puolueella olisi edes tarjota kokonaisvaltaista ja perusteltua muutosohjelmaa.

Kuitenkaan kaikki puolueen ratkaisumallit eivät jää pelkän epämääräisen tasolle. Perussuomalaiset esittävät eduskuntavaaliohjelmassaan näkemyksensä muun muassa lääkekorvausjärjestelmän oikeudenmukaisuudesta (2011, 13) ja työeläkkeiden indeksistä (2011, 25), sekä puolue vaatii Suomen EU:n nettojäsenmaksun tuntuvaa pienentämistä (2011, 35). Edellä mainitut ratkaisuehdotukset ovat toimivia esimerkkejä puolueen eduskuntavaaliohjelman tarkimmista ratkaisumalleista, sillä niiden yhteydessä tuodaan esille pelkän muutosta vaativan argumentoinnin lisäksi lukuja ja tietoa, jonka voi mieltää vaatineen todellista asioihin perehtymistä.

Perussuomalaisten eduskuntavaaliohjelma on suunnattu ennen kaikkea uusille mahdollisille äänestäjille, sillä vaaliohjelmassa on hyvin laveasti selitetty Perussuomalaisten arvoja ja omia ratkaisuehdotuksia eri ongelmakohtiin. Oma jäsenistöä Perussuomalaisilla oli maaliskuussa 2011 ennen huhtikuussa pidettyjä vaaleja noin 5 000, jolloin kasvua oli tapahtunut 93 prosenttia suhteessa vuoteen 2008 (Niemelä 2011). Vertailulukuna voidaan esittää esimerkiksi Kokoomuksen vuoden 2011 jäsenmäärä 41 000 (Niemelä 2011). Vaaliohjelmaa rakennettaessa on siis varmasti huomioitu mahdollisimman laajan huomion saaminen ja tätä kautta Perussuomalaisten poliittisen sanoman levittäminen. Vetoomusten suuntaaminen tavalliselle kansalle tekee puolueen vetoimuksista jollain tapaa demokraattisia (Ruostetsaari 2011, 99).

Vaaliohjelmasta on huomattavissa usean eri kirjoittajan vaikutus tekstiin. Ohjelman persoona vaihtelee välillä monikon 3. persoonasta ”Perussuomalaiset” monikon 1. persoonaan ”me”. Koska vaaliohjelmat ovat yleensä hyvin tarkkaan hiottuja ja harkittuja asiakokonaisuuksia, voidaan mieltää tarkoitetuksi, että tällä mainitulla persoonan vaihtelulla on haettu diskurssin sisältämää toimijuutta. Diskurssin sisältämällä toimijuudella tarkoitetaan diskurssin kykyä

kutsua lukija tietynlaisiin persoonan positiioihin (Jokinen ym. 2004, 61). Vaaliohjelman ollessa kyseessä käytetty diskurssi voi houkutella lukijaa esimerkiksi ymmärtäjän tai niin kutsutun kumppanin asemaan.

5. KRITIIKKI EDUSKUNTAVAALIOHJELMASSA

Tutkimukseni ensisijaisena päämääränä on selvittää, miten kriittisyys ilmenee Perussuomalaisten vuoden 2011 eduskuntavaaliohjelmassa ja miten Perussuomalaiset argumentoivat muita puolueita ja ideologioita vastaan. Koska kontekstin huomioiminen ennen vaaliohjelman tarkkaa tarkastelua on ensisijaisen tärkeää, on ensin palattava eduskuntavaaleja 2011 edeltäneeseen hallituskokoonpanoon.

Matti Vanhasen II hallitus koostui Kansallisesta Kokoomuksesta, Suomen Keskustasta, Vihreästä liitosta ja Ruotsalaisesta kansanpuolueesta. Edellä mainittu hallituskokoonpano toimi tehtävässään 19.4.2007–22.6.2010 välisen ajan (Valtioneuvoston verkkosivut 2010). Vanhasen II hallitusta seurannut Mari Kiviniemen hallitus oli puolue- ja henkilökokoonpanoltaan edeltävän hallituksen kaltainen pääministerin vaihtumista lukuun ottamatta. Kiviniemen hallituksen hallituskausi käsitti vuoden mittaisen ajanjakson 22.6.2010 – 22.6.2011 vaalikauden 2007- 2011 loppuun saakka (Valtioneuvoston verkkosivut 2011). Tutkimuksessani käsitän Perussuomalaisten kritiikin keskittyvän ensisijaisesti edellä mainittuihin vuosien 2007–2011 valtapuolueisiin muiden ideologioiden ohella, jotka eivät ole hallituskokoonpanojen tavoin niin aikaan sidottuja.

Tutkimuksessani tutkin Perussuomalaisten eduskuntavaaliohjelman 2011 kriittisyyden kohteita populistisiin puolueisiin liitettyjä ominaispiirteitä apunani käyttäen (Ruostetsaari 2011, 106). Päädyin kyseisten ominaispiirteiden käyttöön, koska ne kuvaavat osuvasti Perussuomalaisten arvomaailmaa ja toiminnan periaatteita, ja näin ollen auttavat hahmottamaan eduskuntavaaliohjelman kriittisyyden kohteita. Näitä edellä mainittuja ominaispiirteitä ovat vetoaminen koko kansaan, anti-elitismi, suoran ja välittömän demokratian lisäämisen vaatimus, antiestablishment-asenne, antikapitalismi, anti-intellektualismi, etnosentrisyys, politiikan toimintatapojen arvostelu ja arvokritiikki (Ruostetsaari 2011, 106). Populististen puolueiden ominaispiirteet käsitin tutkimuksessani niin, että ne toimivat suunnannäyttäjän tavoin osoittaen mistä aiheista ja mistä syistä Perussuomalaisten kritiikki kumpuaa. Mainitut kriittisyyden ilmenemismuodot ovat käsitteinä tarkasti määriteltävissä, mutta oman mielenkiintonsa niihin tuo niiden luettavuus esiin

aineistosta ja vastakkainasettelun diskurssin hahmottaminen. Omassa havainnoinnissani koin kriittisyyden ilmenneen, mikäli kritiikki mainittiin suorasti tai epäsuorasti edellä mainittujen ominaispiirteiden yhteydessä, kuitenkin niin, että lukiessa muodostui selkeä kuva kyseenalaistamisesta.

5.1. Mitä ja miten kritisoidaan?

Perussuomalaisten eduskuntavaaliohjelman suurin kritiikki kohdistuu elitistiseen eli byrokraattiseen demokratiakäsitykseen (Perussuomalaiset 2011, 6), poliittiseen eliittiin (Perussuomalaiset 2011, 7) ja valtapuolueisiin (Perussuomalaiset 2011, 14). Asettaessaan ohjelmassaan vastakkain elitistisen ja populistisen eli kansan suosioon perustuvan demokratiakäsityksen, eivät Perussuomalaiset kuitenkaan huomioi lainkaan edustuksellista demokratiakäsitystä, jonka mukaan ylintä valtaa käyttävät vapaissa vaaleissa valitut kansanedustajat (Wiberg 2011a, 13). Tämä on huomiona tärkeä, sillä Suomessa poliittinen päätöksenteko keskittyy kansanedustajien ja usein juuri kansanedustajista valittujen ministerien käsiin. Voi siis olla, että Perussuomalaiset ohjelmassaan yksinkertaistaen käsittävät eduskunnan jakautuvan pääasiassa populistisiin ja elitistisiin. Vaikka Perussuomalaisen puolueen arvomaailma pohjautuu pääasiassa populistisiin arvoihin, on huomattava, ettei populismi ole vierasta yhdellekään eduskuntapuolueelle (Wiberg 2011a, 20).

Perussuomalaisten eduskuntavaaliohjelmassa puolue mitä ilmeisimmin käsittää poliittiseksi eliitiksi muun muassa ministerit ja korkeat virkamiehet. Perussuomalaiset pyrkivät vaaliohjelmassaan vahvaan vastakkainasetteluun eliitin ja puolueensa välillä muun muassa merkityksellistämällä eliitin vain negatiivisissa yhteyksissä. Eliitin huomioiminen ei ole ainoastaan Perussuomalaisten kritiikin ilmiö, sillä mikäli mielenkiinto politiikkaa kohtaan ei kasva, on vaihtoehtona politiikan muuttuminen hankintapäätöksiksi ja eliitin toimintakentäksi (Pernaa 2011, 29). On mielenkiintoista pohtia, missä kulkee Perussuomalaisten asettama raja poliittisen eliitin ja muiden poliittisten vaikuttajien välillä. Mikä tekee toisista eliittiä ja toisista ei? Kielenkäytölliset ratkaisut ovat diskurssianalyysin kannalta erityisen merkittäviä ja

vastakkainasettelun diskurssin avulla voi herättää kysymyksiä siitä, miten Perussuomalaiset haluavat asemoida itsensä suhteessa muihin ja muut suhteessa itseensä.

Vaaliohjelman luodessa vastakkainasettelua ”meidän” eli Perussuomalaisten ja kansan, ja ”teidän”, eli pääasiassa muiden puolueiden ja niin kutsutun eliitin, välille, rakentavat Perussuomalaiset ohjelmallaan syvää kahtiajakoa. Tällä jaolla he pyrkivät luomaan todellisuutta, jossa eduskuntavaaliohjelman yleisö eli lukijat, potentiaaliset äänestäjät samaistuisivat Perussuomalaisiin, ja puolueen ideologian mukaisesti kokisivat muut puolueet vastustajina ja toimimattoman, jopa niin sanotusti pahan politiikan edistäjinä.

Wiberg muistuttaa, että populismi voi toimia missä tahansa vasemmisto-oikeistoulottuvuudella (2011a, 16). Perussuomalaiset vastustavat ohjelmassaan yhtäläisesti molempien poliittisten puolten politiikkaa toteamalla ohjelmassaan, etteivät usko oikeistolaiseen rahavaltaan taikka vasemmistolaiseen järjestelmävaltaan (Perussuomalaiset 2011, 6). Eduskuntavaaliohjelmassa esiintuotu kyseenalaistaminen ja välillä jopa suoranainen teilaus kohdistuu ensisijaisesti kirjoitushetken valtapuolueisiin ja näin ollen kritiikki suuntautuu poliittista vasemmistoa enemmän poliittiselle oikeistolle. Vaaliohjelman kritiikki juuri oikeistoa kohtaan tosin oli odotettavissa jo pelkästään Perussuomalaisten rahavaltaan kohdistuvan torjuntapolitiikan vuoksi.

Eduskuntavaaliohjelmassaan Perussuomalaiset kohdistavat määrällisesti eniten kritiikkiä harjoitetun politiikan toimintatapoja kohtaan. Tämä arvostelu on luettavissa kautta ohjelman, mutta erityisesti ohjelman alku- ja loppupuolella. Muun muassa seuraavista eduskuntavaaliohjelmasta poimituista esimerkeistä on huomattavissa Perussuomalaisten kriittisyys harjoitetun politiikan toimintatapoja kohtaan.

”Perussuomalaiset ovat valmiita kaikin mahdollisin keinoin muuttamaan sen yhtiömarkkinavetoisen suunnan, joka Suomessa on mm. erilaisten julkisten hankintojen ja palveluiden kilpailuttamisessa otettu” (Perussuomalaiset 2011, 13)

”Toisin kuin monet muut puolueet ja niiden edustajat, Perussuomalaiset ovat johdonmukaisesti toimineet eduskunnassa eläkkeiden heikentämistä vastaan” (Perussuomalaiset 2011, 25)

Ensimmäisessä lainauksessa eduskuntavaaliohjelma antaa lukijan ymmärtää, etteivät he hyväksy vaaliohjelman kirjoitusaikana vallinnutta tilannetta, vaan ovat valmiita muuttamaan tilanteen, mikäli lukija - eli siis äänestäjä - antaa heille äänensä ja tätä kautta valtuutuksen toimia. Tekijä yltiömarkkinavetoisen suunnan takana on passiivissa, eikä selkeää kritiikin kohdetta näin ollen rakennu. Vastakkainasettelua eduskuntavaaliohjelma tuottaa asettamalla vastakkain kirjoitushetkellä vallinneen suunnan ja Perussuomalaisten mallin, joka olisi siitä eroava. ”Kaikin mahdollisin keinoin” on vahva ilmaus, sillä se antaa vaalilupauksen tavoin selkeän kuvan varmasta muutoksesta, mikäli Perussuomalaisista tulisi valtapuolue. Toinen lainaus on hyvin tyypillinen esimerkki vastakkainasettelusta, jossa verrataan omaa toimintaa muihin. Perussuomalaiset rakentavat itselleen edistäjän roolin, kun taas muut puolueet tuodaan esille vanhemmasta väestöstä piittaamattomina päättäjinä. Tässä lainauksessa osansa kritiikistä saavat niin muut puolueet kuin niiden edustajatkin - puoluetta ja edustajaa ei tässä siis nähdä kiinteänä yksikkönä, kuten muuten muualla ohjelmassa.

Arvostelemalla harjoitettua politiikkaa ja sen toimintatapoja Perussuomalaiset korostavat tyytymättömyyttään ja esiintuovat sen, kuinka puolue itse toimisi johdonmukaisemmin, mikäli kansa antaisi heille siihen mahdollisuuden. Koska kielen ja kontekstin suhde on kaksisuuntainen ja kielenkäyttö rakentaa maailmaa kontekstin vaikuttaessa kielenkäyttöömme (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 17), on Perussuomalaisten ollut helppoa rakentaa vaaliohjelmaansa erimielisyys eräänlaisena ohjelankanaan. Huomiollani tarkoitan sitä, että Perussuomalaiset ikään kuin kokevat olleensa kansan legitimoima jo ennen vaaleja, sillä vetoamalla kansaan ja korostamalla toimivansa kansan tahdon esiintuojana, he itse asiassa pyrkivät rakentamaan jakoa kansan ja muiden puolueiden välille, populismin luoman kansan näennäisen oikeutuksen turvin.

Arvokritiikkiä esiintyy eduskuntavaaliohjelmassa toistuvasti ja paljon. Perussuomalaiset korostavat jo aivan ohjelmansa alussa, että yhteiskunnan tulee heidän mielestään perustua ensisijaisesti henkisille arvoille (Perussuomalaiset 2011, 6). Puolueen arvopohjainen politiikka ja arvokritiikki muita kohtaan esiintyvät vaaliohjelmassa usein samassa yhteydessä muun kyseenalaistamisen kanssa. Liittämällä arvoihin pohjautuvan kyseenalaistamisen yhteen muun kritiikin aiheen kanssa, he merkityksellistävät muille osoittamansa kritiikin niin, että se vetoaa lukijan tunteisiin ja mahdollisesti jopa tämän henkisiin arvoihin. Esimerkiksi seuraavassa:

”Sosiaali- ja terveyspolitiikkaa uudistettaessa on Perussuomalaisten mielestä keskitytty liikaa palveluiden tuotantjärjestelmän rakenteisiin ja arvopohjainen politiikka on unohdettu”
(Perussuomalaiset 2011, 14)

Arvokritiikki ja politiikan toimintatapojen arvostelu esiintyvät lainauksessa yhdessä. Sosiaali- ja terveyspolitiikan uudistaja eli lauseen tekijä ja kritiikin kohde on jälleen piilotettu passiiviin. Mitä ilmeisimmin kriittisyys kohdentuu jälleen poliittisiin päättäjiin. Vaaliohjelman kritisoidessa moraalisia arvoja, siinä käytetään hyvin paljon passiivia ja tällä peitetään suora kritiikin kohde. Tällä on se merkitys, että kritiikki ulottuu laajempaan joukkoon, ei pelkkään hallitukseen tai valtapuolueisiin, vaan kaikkiin poliittisiin toimijoihin - ehkä jopa kansalaisiin? Selvää kuitenkin on, että Perussuomalaiset haluavat rakentaa itsestään kuvaa pelastavana joukkona, jolta ei halua ja tahtoa puutu.

Arvokritiikillään eduskuntavaaliohjelma pyrkii merkityksellistämään Perussuomalaiset perinteisten, vahvojen arvojen kunnioittajina ja ylläpitäjinä, ja samaan aikaan sen tavoitteena on osoittaa muiden puolueiden ja ideologioiden arvot epäilyttäviksi. Käyttämällään kielellä puolue pyrkii rakentamaan ja ylläpitämään omaa identiteettiään ja eduskuntavaaliohjelman tapauksessa ohjelma pyrkii vaikuttamaan myös ohjelman yleisön identiteettikäsitteeseen. Diskursseilla on siis kyky vaikuttaa käsityksiin itsestä, toisista ja ihmisten välisistä suhteista (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 63).

Suoran ja välittömän demokratian vaatimus, antikapitalismi ja antiestablishment-asenne ovat tasavahvasti esillä vaaliohjelmassa esitetyssä kritiikissä. Perussuomalaisten voimakas tarve vaatia suoraa demokratiaa pohjautuu populismin aatteisiin, jossa kansan mielipide on yhtä kuin populistien mielipide.

”Haluamme kääntää valtapuolueiden ajaman kunta- ja palvelurakennemuutoksen suunnan takaisin kohti tervettä demokratiaa. — Valta on viety kuntalaisten valitsemilta valtuustoilta.”
(Perussuomalaiset 2011, 29)

Mainittu esimerkki antaa ymmärtää, että tervettä demokratiaa on ollut ennen, muttei ole enää valtapuolueiden vuoksi. Valtaapitävät ovat kuin riistäneet kansalta vaikuttamisen mahdollisuudet, jotka Perussuomalaiset pystyvät kansan niin tahtoessa palauttamaan. Perussuomalaisten tuodessa esiin Suomen yhteiskunnallisia ja poliittisia epäkohtia, lukija ei

voi välttää ajatusta ongelmien suuresta määrästä. Vastakkainasettelun diskurssin näkökulmasta ajateltuna nähdään, että suomalainen yhteiskunta representoidaan ongelmallisena ja avun tarpeessa olevana, joka paranee vain niin kutsuttujen pelastajien eli Perussuomalaisten toimesta.

Vaaliohjelmasta on selkeästi luettavissa, etteivät Perussuomalaiset edes pyri vakuuttamaan korkeasti koulutettuja omasta agendastaan, sillä seuraavan kaltaiset maininnat, kuten: ”resurssien tuhlaus”, ”korkeakouluputki” ja ” – – ylikoulutus on ongelma yksilön omalle tulevaisuudelle” (Perussuomalaiset 2011, 29) viestivät vahvasti anti-intellektualismista, tosin faktoihin perustuvan huolen ohella. Anti-intellektualismi vaaliohjelmassa rakentaa edelleen hyvin kansanomaisia merkityksiä. Jako ylemmin - ja alemmin koulutettujen välillä kasvaa. Kuitenkaan perussuomalaiset eivät kritisoi ammattikouluja samaan tapaan kuin lukioita ja erityisesti korkeakouluja. Perussuomalaiset viestivät vaaliohjelmassaan siis ensisijaisesti alemmin koulutetuille.

Perussuomalaisten eduskuntavaaliohjelma viittaa muihin puolueisiin useasti ilman selkeitä viittauksia näiden puolueiden harjoittamaan politiikkaan. Tällaisella, puolueet niin sanotusti inhimillistävällä keinolla, vaaliohjelmassa pyritään luomaan lukijalle mielikuvaa puolueiden luonteesta muun kuin pelkän asialinjan kautta. Irrottamalla muut puolueet asiayhteyksistään, poliittisista agendoistaan ja päätöksistään, Perussuomalaiset pyrkivät muodostamaan haluamansa kaltaista mielikuvaa muista puolueista.

Kansan ja ennen kaikkea sen todellisten mielipiteiden esiintuomisen merkitys esiintyvät näyttävästi Perussuomalaisten eduskuntavaaliohjelmassa. Puolue vetoaa erityisesti yhtenäiseen kansaan (mm. Perussuomalaiset 2011, 6, 9, 11) yksilöiden sijaan, mikä on hyvin populismipohjainen piirre. Vaaliohjelmassa tämä tulee esiin Perussuomalaisten todetessa, ettei liian yksilökeskeisille arvoille pohjautuva hyvinvointiyhteiskunta ole mahdollinen (Perussuomalaiset 2011, 11) ja uskoessa nykyisen pahoinvoinnin kumpuavan tunteesta, ettei yksilö pysty riittävästi vaikuttamaan itseään ja lähiympäristöään koskeviin asioihin (Perussuomalaiset 2011, 34).

”Kaikkien poliittisten ratkaisujen tulee lähteä ihmisyydestä, johon kuuluu olennaisena osana yhteisöllisyys. – Kansa ja ihmisyyks perustuvat molemmat pohjimmiltaan yhteisöllisyyteen.”
(Perussuomalaiset 2011, 6)

Vedotessaan vaaliohjelmallaan kansaan Perussuomalaiset luovat illuusiota paremmasta yhteisöllisyyteen perustuvasta yhteiskunnasta, minkä on mahdollista syntyä puolueen päästessä poliittisen päätöksenteon ytimeen.

Muiden puolueiden ja poliittisten päättäjien kritiikin ohella Perussuomalaiset kritisoivat muun muassa Yleisradiota (Perussuomalaiset 2011, 10) ja oikeuslaitosta (Perussuomalaiset 2011, 52–55). Koen Perussuomalaisten pyrkineen vaaliohjelmassaan yhteiskunnan kaikki rakenteet tarkasti kattavaan katsaukseen ja tämä pyrkimys kaikkeen vaikuttamiseen, voi olla syynä siihen, miksi esimerkiksi juuri edellä mainittujen kohteiden kritiikki jää muusta ohjelmasta irralliseksi.

5.2. EU- ja maahanmuuttokritiikki

Perussuomalaisten vuoden 2011 eduskuntavaaliohjelmassa puolueen ydinasiaksi profiloitunutta EU-politiikkaa käsitellään yhden kappaleen verran. Kappaleen pääotsikointi ”Missä EU, siellä ongelma - Perussuomalaisten EU-politiikka” (Perussuomalaiset 2011, 32) on puolueen kannattaman sanoman kannalta toimiva, sillä se osoittaa suoraan puolueen negaation Euroopan Unionia kohtaan.

Kappaletta tutkittaessa aiemmin mainittujen populististen puolueiden ominaispiirteiden (Ruostetsaari 2011, 106) avulla, oli kappaleesta luettavissa kaikki ominaispiirteiden kautta muodostuvat kritiikin kohteet. Perussuomalaiset korostavat olevansa niin EU-kriittinen kuin EU-vastainenkin puolue, sillä he pyrkivät korostamaan politiikassaan EU:n toimimattomuutta ja heidän mielestään EU ei toimi kansanvallan näkökulmasta (Perussuomalaiset 2011, 32). Puolue ei muutoin mainitse vaaliohjelmassaan olevansa sanalla sanoen kriittinen, muualla ohjelmassa he vain esittävät omaa kritiikkiään. Perussuomalaisten oma luonnehdinta heidän EU-kriittisyydestään on siis merkittävä ja korostaa kyseenalaistamisen painoarvoa.

Periaatteenaan Perussuomalaisilla on palauttaa valta EU:lta takaisin kansallisvaltioille, koska he kokevat vallan EU:ssa olevan kansan sijaan eliitillä (Perussuomalaiset 2011, 32–33). Vastakkainasettelua puolue rakentaa luomalla kappaleeseen vahvaa nationalismia eli korostamalla Suomen kansan voimaa ja viisautta sekä Suomen kilpailuetua suhteessa muihin maihin (Perussuomalaiset 2011, 33–34). Perussuomalaiset vetoavat tunteen lisäksi järkeen mainitsemalla EU:n nettojäsenmaksuista (Perussuomalaiset 2011, 35). Tässä kohtaa vaaliohjelmaa käytetään jälleen diskurssin sisältämää toimijuutta (Jokinen ym. 2004, 61), sillä Perussuomalaiset asettavat itsensä maksajan rooliin yhdessä kansalaisten kanssa käyttäen monikon 1. persoonaa, mutta vaaliohjelman käsitellessä pelkän nettomaksajuuden estämistä, Perussuomalaiset ovat vahva toimija ja tämä vaikutelma luodaan siirtymällä takaisin monikon 3. persoonaan.

Raunion mukaan (2011, 205) Perussuomalaisten EU-kritiikin kolme pääteemaa ovat käsitys EU:sta elitistisenä byrokrationa, kansallinen EU-politiikka ja integraatio lisääntyvän maahanmuuton siltana. Näistä viimeistä eduskuntavaaliohjelmassa käsitellään kappaleessa 9 (Perussuomalaiset 2011, 40–44).

Etnosentrisyys, eli muun muassa ylikansallisen vallankäytön ja maahanmuuttopolitiikan arvostelu saavat jalansijaa kyseisessä kappaleessa, sillä Perussuomalaiset haluavat Suomen kansalaisten voivan päättää niistä perusteista, joilla ulkomaalainen voi tulla ja oleskella maassa (Perussuomalaiset 2011, 40). Vaaliohjelma ei ole täysin maahanmuuttokielteinen, sillä Perussuomalaiset kokevat sopeutumishaluisen ja työperäisen maahanmuuton osittain positiiviseksi asiaksi.

Vaaliohjelmassa tuotetaan kansallisuusaatteista mielikuvaa, jossa Suomen kansalaisuus tulisi kokea palkintona. Vastakkainasettelu suomalaisten ja ”muiden” välille synnytetään sillä ajatuksella, ettei Suomen kansalaisten tarvitsisi ottaa vastuuta pakolaisista taikka heidän toimeentulostaan.

5.3. Muita huomioita kriittisyydestä

Tutkittuani eduskuntavaaliohjelman kriittisyyttä populismin ominaispiirteitä apuna käyttäen, halusin pohtia tutkimustuloksiani myös Suomessa vallitsevien poliittisten ristiriitaulottuvuuksien kautta (Grönlund & Vestinen 2012, 167). Grönlund ja Vestinen esittävät seuraavat ristiriitaulottuvuudet: vasemmisto vastaan oikeisto, syrjäseudut vastaan ydinalueet, kansallinen suvereniteetti vastaan liittoutuminen, eliitti vastaan kansa, suomenkieliset vastaan ruotsinkieliset ja perinteiset arvot vastaan postmodernit arvot (2011, 167–170). Kaikista poliittisista ristiriitaulottuvuuksista ”Perussuomalaisten näkemykset olivat voimakkaimpia juuri eliitin ja kansan välisellä ulottuvuudella, mikä sopii yhteen puolueen populistisen profiilin kanssa” (2011, 167). Grönlundin ja Vestisen (2011) havainto Perussuomalaisten näkemysten voimakkaimmasta esiintymisestä eliitin ja kansan välillä, vastaa täydellisesti omaa tutkimustulostani.

Perussuomalaisten eduskuntavaaliohjelman 2011 kritiikki esiintyy sekä suorana että epäsuorana. Puolue on laatinut vaaliohjelmansa välittämättä etukäteen siitä kritiikistä, jota vaaliohjelmasta on seurannut (MTV3-verkkosivut 2011). Perussuomalaiset tuovat näkemyksensä esiin juuri arvostelemalla muiden jo tehdyjä päätöksiä ja tekoja. Perussuomalaiset ovat muiden puolueiden tapaan rohkeita itsensä kehuja, kuten he tekevät esimerkiksi nostamalla itsensä kansanvallan puolestapuhujiksi (Perussuomalaiset 2011, 29) tai toteamalla oman arvomaailman erottuvan selvästi muista puolueista (Perussuomalaiset 2011, 8).

6. VAALIOHJELMAN KRITIIKIN PÄÄMÄÄRÄT JA TAVOITTEET

Suomessa politiikka on perinteisesti koettu konsensushakuisena ja vaaliohjelmissaan puolueet pyrkivät osoittamaan ajamiensa poliittisten tavoitteiden toimivuuden ja paremmuuden suhteessa muiden vastaaviin ratkaisuihin. Lindblom (2007, 95) kuvaa politiikan paradoksia siten, että puolueet ovat ”samaistuneina vaalikoneina” kyvykkäitä kaikkeen, mutta menettävät kansalaisten mielenkiinnon kartellessaan ristiriitoja ja valintoja. Päivänpolitiikkaa uhkaa näin etäännyminen kansalaisten arjesta (Lindblom 2007, 95–96). Perussuomalaiset ovat havainneet tämän etäännyksen ja eduskuntavaaliohjelmallaan haluavat osoittaa olevansa läsnä ja tekevänsä politiikkaa kansalaisen rinnalla ja tämän puolesta.

Perussuomalaisten vaaliohjelman kritiikillä on selkeät päämäärät. Puolue pyrkii eduskuntavaaliohjelmansa avulla tarjoamaan kansalaisille sellaisia vaihtoehtoja ja ratkaisumalleja, joiden kautta kansa mieltäisi Perussuomalaiset kansanomaiseksi ja kansantahtoa ajavaksi puolueeksi. Puolue esimerkiksi esittää omat ehdotuksensa niin eläkkeiden heikentämistä vastaan (Perussuomalaiset 2011, 25) kuin paremman maahanmuuttopolitiikan puolesta (Perussuomalaiset 2011, 40).

Huomion keskittyessä helposti puolueen poliittisiin muutosvaatimuksiin, on huomattava, että osa vaateista kohdentuu poliittisen muutoksen pysäyttämiseen (Wiberg 2011a, 14). Useiden muiden puolueiden profiloiduttua maata eteenpäin vieviksi muutospuolueiksi, eivät Perussuomalaiset halua pelkkää muutosta uuteen vaan myös muutosta takaisin vanhaan (esim. Perussuomalaiset 2011, 14). Kyseenalaistaminen ja kritisointi ovat toimivia keinoja niin omanlaisen muutoksen esiintuontiin kuin muutoksen estämiseenkin. Kritiikillä on tarkoitus saada vaaliohjelman lukijat negaation kautta ymmärtämään muiden puolueiden tarjoaman politiikan epäkohdat.

Koska puolueella ei ole tarjota tarkkoja ratkaisuehdotuksia tai vaihtoehtoja, näyttelee kritiikki hyvin tärkeää roolia. Ideana siis on se, että sillä ei ole väliä, kuinka eri tavalla politiikkaa tekee muihin puolueisiin verrattuna, kunhan sitä vain tekee eri tavalla.

6.1. Mitä kriittisyys on perussuomalaisille?

Perussuomalaiset ovat profiloineet itsensä hyvin kyseenalaistavana ja kriittisenä populismipuolueena, jonka ydinsanomana on *vox populi, vox dei* eli kansan ääni, jumalan ääni (Wiberg 2011a, 11). Puolueen profiloituminen kriittiseksi poliittiseksi toimijaksi voidaan tulkita osittain itse tuotetuksi, sillä halu erottautua erityisesti muista valtapuolueista on vahva, mutta suurimman syyn puolueen nimenomaiseen rooliin tuo sen populistinen tausta ja puolueelle annettu rooli: Perussuomalaisten kaltaiselle, jopa räikeästi muista erottuvalle puolueelle, on ollut ehkä jopa tarvetta kansan keskuudessa.

Perussuomalaisten kriittisyyden voi juontaa muun muassa populismin kolmesta ohjelmallisesta kivijalasta. Paloheimo (2012, 324) kuvailee ensimmäistä kivijalkaa populistien sitoutuneisuudella tietyllä alueella asuvaan kansaan ja populistien tunnetta kansan aitojen mielipiteiden ja tuntojen edustamisesta. ”Tästä kumpuaa populisteille ominainen epäluuloisuus ja vihamielisyys kansainvälisyyttä kohtaan”, Paloheimo (2012, 324) toteaa. Toisena kivijalkana on populistien idealisoitu kuva menneisyydestä. Kuvan käänttöpuolena on populistien käsitys huonoon suuntaan kulkeneesta kehityksestä (Paloheimo 2012, 324).

Kolmantena ja tutkimukseni kannalta tärkeimpänä Perussuomalaisten kriittisyyden tutkimista edistäneenä kohtana on populististen puolueiden dualistinen maailmankuva (Paloheimo 2012, 324). Dualistisessa maailmankuvassa on jyrkkä jako meihin ja heihin, hyviin ja pahoihin.

”[Dualistisen maailmankuvan] – – pohjalta nousee populististen puolueiden kritiikki hallitsemislaitoksia sekä yhteiskunnan poliittisia, taloudellisia ja hallinnollisia eliittejä kohtaan.” (Paloheimo 2012, 324)

Dualistinen maailmankuva on arvo- ja periaatepohjainen seikka, joka Perussuomalaisille on periytynyt heidän populistisesta perinnöstään. Dualistinen maailmankuva mahdollistaa Perussuomalaisten harjoittaman mustavalkoisen ja pelkistetyn kahtiajaon, joka jyrkkyydessään on harvinainen muille Suomen poliittisella kentällä operoiville puolueille. Kriittisyys on Perussuomalaisuuden ytimessä.

6.2. Perussuomalaisten peruskriittisyyden toimivuus

Tutkimusta tehdessäni en voinut välttyä ajatukselta siitä, että voisiko Perussuomalaisten kriittisyys perustua jossain määrin myös puolueelle profiloituneeseen rooliin mediassa ja kansalaisten mielissä. Ville Pernaan mukaan politiikan on sopeuduttava medialogiikkaan pysyäkseen julkisuudessa, sillä jos politiikka ei näkyisi mediajulkisuudessa, sen kiinnostavuus laskisi entisestään (2012, 29). Suonisen mukaan ”on mahdollista, että vuorovaikutuskumppanin tai yleisön palaute painostaa tai kannustaa toimijaa jonkin suppean merkitysulottuvuuden suuntaan” (2002, 30). Sekä Pernaan että Suonisen näkemykset tukevat omaa kuvaani siitä, että jossain määrin ulkopuolelta tulevat odotukset ohjaavat hyvinkin vahvasti puolueiden, tutkimukseni tapauksessa Perussuomalaisten, toimintaa.

Puolueen kantama populistinen viitta voi olla ajoittain raskas kantaa, sillä populismille tyypillinen kansaan vetoaminen ja kansan tukeen turvautuminen vaativat näkyvää kyseenalaistamista. Populismi on paljolti *ad hoc*- politiikkaa, koska vastustus kohdistetaan sinne, mistä saa eniten kansansuosiota (Wiberg 2011a, 16). Koska populismin ydin on vaatimus kansan tahdon seuraamisesta, pitää ensin ottaa kansan kanta selville ja toteuttaa tämä näkemys käytännön politiikassa (Wiberg 2011b, 22). Wiberg huomioi myös, että populistit olettavat tavalliset ihmiset ”käytännön viisauden haltijoiksi, joilla on välttämättömät kansalaishyveet yleisen edun edistämiseksi” (2011b, 22).

Miten kansan tahto sitten selvitetään? Ensinnäkään, ei ole itsestään selvää, että sellaista kuin ”kansan tahto” olisi edes olemassa ja jos on, sen selvittäminen ei ole helppoa (Wiberg 2011b, 22). Populismin perusajatus kansanvallasta ja demokratian oikeuttamiseksi esitetty kansansuvereniteettioppi käsittävät oletuksen, että kansan tahto voidaan yksiselitteisesti selvittää esimerkiksi vaaleissa tai ylipäänsä äänestyksissä. Tämä ei kuitenkaan ole itsestään selvää. (Wiberg 2011b, 22.)

Peruskriittisyys voi siis toimia puolueen omana toimintalinjana, etenkin jos puolue pystyy perustelemaan mitä kautta he ovat kansan tahdon selvittäneet. Uskon kuitenkin vahvasti, etteivät tässä tapauksessa Perussuomalaisten kannattajat pysähdy vaatimaan puolueelta todistuksia kansan mielipiteiden selvittämiskeinoista, vaan he toimivat - kuten kaikkien

muidenkin puolueiden jäsenet, siinä todellisuudessa, jonka heidän oma puolueuskollisuutensa yhdessä harjoitetun puoluepolitiikan kanssa luo.

Kuitenkaan peruskriittisyydelle ei voi antaa ainoastaan vain negatiivisia arvoja. Wibergin (2011a, 20) mukaan populismi tuo eloa yhteiskunnalliseen keskusteluun ja haastaa establishmentin, sillä se pakottaa sen toteuttamaan välttämättömiä uudistuksia. Juuri vastaavat edut ovat myös peruskriittisyydellä. Kyseenalaistamalla Perussuomalaiset voivat itse asiassa hioa mielestään suurimpia epäkohtia harjoitetusta politiikasta, esimerkiksi juuri eduskuntavaaliohjelman avulla. Pohtimisen arvoista olisi myös, voiko jatkuva kyseenalaistaminen itse asiassa toimia kritisoijaa itseään vastaan ja estää nousun valtapuolueeksi. Peruskriittisyyden toimivuutta pohtiessa on samalla mietittävä sitä, kuinka paljon kritiikkiä voi esittää ennen kuin se nousee itseä vastaan, aiheuttaen pelkkään kritisoijan rooliin jäämisen.

7. JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkiessani vastakkainasettelun diskurssin kautta kriittisyyttä Perussuomalaisten ”Suomalaiselle sopivin”-eduskuntavaaliohjelmaa, sain huomata monen ennakko-oletukseni täyttyvän ja vielä useampien uusien ajatusten ja huomioiden heräävän. Koin todella mielenkiintoiseksi lähestyä vaaliohjelman kaltaista aineistoa diskurssianalyttisin lähtökohdin ja todella pyrkiä avaamaan Perussuomalaisten vaaliohjelmalleen luomia merkityksiä ja tavoitteita - ylipäänsä koettaa selvittää, millaista sosiaalista todellisuutta vaaliohjelmalla pyritään rakentamaan.

Vaikka Perussuomalaisten eduskuntavaaliohjelma käy läpi lukuisia asiakohtia ja pyrkii ottamaan kantaa lähes kaikkeen kotimaan politiikassa, jäi vaaliohjelma mielestäni epämääräiseksi ja liian kaikkivoipaisuuteen pyrkiväksi. Tästä käypänä esimerkkinä vaaliohjelman kappale (Perussuomalaiset 2011, 20), joka käsittelee ennaltaehkäisevää sosiaali- ja terveyspolitiikkaa. Samalla se sivuaa mielestäni vaaliohjelmiaan sopimattomalla tavalla terveydenhoitohenkilökunnan ammattitaitoa. Tutkijana minut yllätti se, että suomalaiset politiikan tutkijat (Borg, 2012b & Wiberg 2011a) kokivat, ettei Perussuomalaisten eduskuntavaaliohjelman tarvitsekaan sisältää tarkkoja vastauksia ongelmiin, vaan toimia vaihtoehtojen tarjoajana.

Tutkimuksessani havaitsin, miten syvän kahtiajaon Perussuomalaiset ovat muodostaneet kansan ja poliittisen eliitin välille ja miten tämä jako synnyttää puolueen eduskuntavaaliohjelmaan enemmän kriittisyyttä kuin etukäteen suurimmiksi kritiikin lähteiksi olettamani EU- ja maahanmuuttopolitiikka. Diskurssianalyysin näkökulmasta oli mielenkiintoista ja tutkimukselle merkityksellistä havaita, kuinka laajoja ja syviä merkityksiä poliittisille asioille pystytään luomaan liittämällä ne kansaan vetoavaan argumentointiin ja kuinka vastakkainasettelua pystyy rakentamaan hyvinkin hienovaraisesti.

Etenkin politiikkaan, poliittiseen ympäristöön ja toimintaan perehtyneiden ihmisten keskuudessa ymmärrän turhautumisen Perussuomalaisten eduskuntavaaliohjelman pyrkimykseen ratkaista kaikki ongelmat Suomen yhteiskunnassa. Kuitenkin, tutkimukseni

aikana opin ainakin osittain ymmärtämään, mistä syystä Perussuomalaiset onnistuivat erinomaisesti vuoden 2011 eduskuntavaaleissa. Tutkijan roolissa pyrin mahdollisimman neutraaliin ja objektiiviseen lähestymistapaan ja tutkimusotteeseen, mutta käydessäni läpi lähdemateriaaleja, yllätyin niiden todellisesta kriittisyydestä Perussuomalaisia kohtaan.

Aineistona Perussuomalaisten eduskuntavaaliohjelma 2011 oli todella toimiva, niin diskurssianalyttisessä kuin kriittisyyden lähteitä tarjoavasta näkökulmasta. Aineiston laajuus ja koko olivat tutkimukseeni sopivat, sillä tutkimukseni lopussa aineisto alkoi osoittaa saturaation eli kylläntymisen merkkejä, eli mitään uutta ei enää tullut esille ja asiat alkoivat toistua (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 160–161).

Työn todetaan opettavan tekijäänsä ja kandidaatin tutkimusta tehdessä näin todella kävi. Poliittisen toimijan käyttämän kielen ja sen taustamerkitysten esiintuominen ja tutkiminen tietystä aineistosta oli hyvin mielenkiintoista ja mieltä avartavaa. Kaiken voi lukea poliittisena, mutta tutkimuksen teossa minut todella yllätti se, kuinka paljon poliittisuuteen pohjautuvia syviä merkityksiä voikaan jo etukäteen poliittiseksi tiedetty teksti sisältää.

LÄHTEET

Borg, Sami: Johdanto. Teoksessa Borg, Sami (toim.): Muutosvaalit 2011. Oikeusministeriö, 2012a. 17–25.

Borg, Sami: Perussuomalaiset. Teoksessa Borg, Sami (toim.): Muutosvaalit 2011, Oikeusministeriö, 2012b. 191–226.

Fairclough, Norman: Discourse and Social Change. Polity Press, Cambridge 1998.

Grönlund, Kimmo ja Westinen, Jussi: Puoluevalinta. Teoksessa Borg, Sami (toim.): Muutosvaalit 2011. Oikeusministeriö, 2012. 156–188.

Jokinen, Arja; Juhila, Kirsi ja Suoninen, Eero.: Diskurssianalyysi liikkeessä. Vastapaino, Tampere 2002.

Jokinen, Arja; Juhila, Kirsi ja Suoninen, Eero: Diskurssianalyysin aakkoset. Vastapaino, Tampere 2004.

Lindblom, Seppo: Poliitiikka Karkumatalla. Otava, Helsinki 2007.

MTV3-verkkosivut: SDP:ltä ja keskustalta tiukkaa kritiikkiä perussuomalaisten vaaliohjelmasta. 25.2.2011. Viitattu 28.11.2012. Saatavilla www-muodossa: <URL: <http://www.mtv3.fi/uutiset/kotimaa.shtml/sdplta-ja-keskustalta-tiukkaa-kritiikkia-perussuomalaisten-vaaliohjelmasta/2011/02/1280437>

Niemelä, Matti: Perussuomalaisilla hurja tahti: "Jäseniä tulee ovista ja ikkunoista". Kauppalehden verkkosivut 13.3.2011. Viitattu 6.11.2012. Saatavilla www-muodossa: <URL: <http://www.kauppalehti.fi/etusivu/perussuomalaisilla+hurja+tahti+jasenia+tulee+ovista+ja+ikkunoista/20110364985?ext=rss>

Paloheimo, Heikki: Populismi puoluejärjestelmän vedenjakajana. Teoksessa Borg, Sami (toim.): Muutosvaalit 2011. Oikeusministeriö, 2012. 324–346.

Pernaa, Ville: Vaalikamppailu mediassa. Teoksessa Borg, Sami (toim.): Muutosvaalit 2011. Oikeusministeriö, 2012. 29–42.

Pietikäinen, Sari ja Mäntynen, Anne: Kurssi kohti diskurssia. Vastapaino, Tampere 2009.

Raunio, Tapio: Missä EU, siellä ongelma: populistinen Eurooppa-vastaisuus Suomessa. Teoksessa Wiberg, Matti (toim.): Populismi: Kriittinen arvio. Edita, Helsinki 2011. 197-220.

Ruostetsaari, Ilkka: Populistiset piirteet vennamolais-soinilaisen puolueen ohjelmissa. Teoksessa Wiberg, Matti (toim.): Populismi: Kriittinen arvio. Edita, Helsinki 2011. 94–146.

Suoninen, Eero: Näkökulma sosiaalisen todellisuuden rakentumiseen. Teoksessa Jokinen, Arja; Juhila, Kirsi ja Suoninen, Eero: Diskurssianalyysi liikkeessä. Vastapaino, Tampere 2002. 17–36.

Valtioneuvoston verkkosivut 2010. Pääministeri Matti Vanhasen II hallitus. Viitattu 30.10.2012. Saatavilla www-muodossa: <URL: <http://valtioneuvosto.fi/tietoarkisto/aiemmat-hallitukset/vanhanenII/fi.jsp>

Valtioneuvoston verkkosivut 2011. Pääministeri Mari Kiviniemen hallitus. Viitattu 30.10.2012. Saatavilla www-muodossa: <URL: <http://valtioneuvosto.fi/tietoarkisto/aiemmat-hallitukset/kiviniemi/fi.jsp>

Wiberg, Matti: Saatteeksi. Teoksessa Wiberg, Matti (toim.): Populismi: Kriittinen arvio. Edita, Helsinki 2011a. 8-21.

Wiberg, Matti: Mitä vikaa on kansan tahdossa? Teoksessa Wiberg, Matti (toim.): Populismi: Kriittinen arvio. Edita, Helsinki 2011b. 22–60.

Aineisto

Perussuomalaiset: Suomalaiselle sopivin. Perussuomalaiset r.p:n eduskuntavaaliohjelma 2011. Tulostettu 20.9.2012. Saatavilla www-muodossa: <URL: <http://www.perussuomalaiset.fi/ohjelmat/getfile.php?file=1536>